



Σημειώσεις για τον ρόλο του καπιταλιστικού πανεπιστημίου

Εισαγωγή

Όπως και στα περισσότερα κοινωνικά πεδία, έτσι και στην εκπαίδευση, η κυβέρνηση προσπαθεί να μετατρέψει την κρίση του κορονοϊού σε ευκαιρία. Άλλο ένα εκπαιδευτικό νομοσχέδιο έρχεται να προστεθεί στα προηγούμενα, προκειμένου να επιβάλει όλα όσα μπλοκαρίστηκαν τις προηγούμενες φορές από τις κοινωνικές αντιστάσεις που δημιουργήθηκαν. Το νέο νομοσχέδιο περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την ίδρυση πανεπιστημιακής αστυνομίας, τον περιορισμό του χρόνου φοίτησης σε v+2 έτη, την ελάχιστη βάση εισαγωγής σε κάθε σχολή, καθώς και τον πειθαρχικό έλεγχο των φοιτητών και των καθηγητών. Το σχέδιο ήταν φυσικά, ο νέος νόμος να περάσει στα μουλωχτά, εν μέσω κλίματος φόβου και κοινωνικής αδράνειας που έχει επιφέρει η διαχείριση της πανδημίας. Ευτυχώς όμως, τα πράγματα δεν φαίνεται να κυλάνε τόσο εύκολα και αβίαστα, όσο περίμενε η κυβέρνηση.

Εδώ και αρκετές βδομάδες ένα δυναμικό φοιτητικό κίνημα έχει διαρρήξει την κανονικότητα και τη ρουτίνα που είχε επιβληθεί στην πόλη της Θεσσαλονίκης, στα πλαίσια αντιμετώπισης της Covid-19. Χιλιάδες φοιτητές και φοιτήτριες βγαίνουν στους δρόμους για να διαδηλώσουν ενάντια στο νέο

εκπαιδευτικό νομοσχέδιο, καταλαμβάνουν τις σχολές τους, πραγματοποιώντας συνελεύσεις και γεμίζοντας ζωή το, μέχρι τότε άδειο, campus του ΑΠΘ.

Προκειμένου να κατανοήσουμε και να ανατροφοδοτήσουμε τη σύγκρουση που εκτυλίσσεται, θα πρέπει να εξετάσουμε μια σειρά από ερωτήματα. Τι είναι αυτό που συμβαίνει εντός του πανεπιστημίου; Ποιος είναι ο ρόλος του στο σήμερα; Γιατί κάθε κυβέρνηση θεωρεί τόσο σημαντικό να «φέρνει» και ένα νέο νομοσχέδιο; Ποιες είναι οι ανάγκες μας ως φοιτητές και πώς μπορούμε να τις φέρουμε στην επιφάνεια προκειμένου να βοηθήσουν τον αγώνα να εξαπλωθεί;

Η κλεμμένη γνώση στην υπηρεσία των αφεντικών

Ας πάρουμε λοιπόν τα πράγματα από την αρχή: Τι είναι το περίφημο πανεπιστήμιο; Σίγουρα δεν είναι ο «ναός της γνώσης», ούτε απλά το μέρος όπου πηγαίνουμε για να γίνουμε καλύτεροι και πιο ολοκληρωμένοι άνθρωποι. Στην πραγματικότητα, ο ρόλος του πανεπιστημίου είναι να εξειδικεύει ανθρώπους, ώστε να μάθουν να δουλεύουν

πιο αποδοτικά. Αυτό δεν αποτελεί κάποιο μυστικό που αποκαλύπτουμε εδώ εμείς. Αντίθετα, μπορεί εύκολα να το αντιληφθεί κανείς αν παρατηρήσει τις δηλώσεις που συνήθως συνοδεύουν τα νομοσχέδια του/της εκάστοτε υπουργού παιδείας. Πόσες φορές έχουμε ακούσει να μιλάνε για την περίφημη «σύνδεση με την αγορά εργασίας» ή για την «αξιοποίηση των νέων επιστημόνων» και την «προσαρμογή της έρευνας στις παραγωγικές ανάγκες της χώρας»; Κάθε φορά παίζει η ίδια κασέτα. Πιστεύουμε για να επιμένουν αυτοί τόσο, κάτι θα ξέρουν.

Το κράτος λοιπόν, έχει αναθέσει στο πανεπιστήμιο τον παραπάνω ρόλο. Να παρέχει στην οικονομία το καταρτισμένο εργατικό δυναμικό και τους εξειδικευμένους επιστήμονες που θα τη βοηθήσουν άμεσα να αναπτυχθεί και να αυξήσει τα κέρδη της. Πώς όμως το καταφέρνει αυτό; Πίσω από την όλη διαδικασία της «εκπαίδευσης» που συμβαίνει στο πανεπιστήμιο, κρύβεται μια μακρά ιστορία διαχωρισμού. Την ιστορία αυτή θα προσπαθήσουμε να πούμε εδώ, όσο πιο απλά γίνεται.

Το ζήτημα που θα μας απασχολήσει είναι η σύγκρουση γύρω από τη γνώση, η οποία, όπως έχουμε ακούσει πολλές φορές, συνδέεται με την εξουσία. Θα ξεκινήσουμε λοιπόν, με τη διαπίστωση ότι οι άνθρωποι αποκτάμε γνώσεις μέσα από τη βιωμένη εμπειρία μας, από τη δουλειά μας, από τη συνύπαρξη και τη συνεργασία με άλλους, ακόμα και από το παιχνίδι. Το κράτος, τα αφεντικά και όσοι διοικούν και επιβλέπουν τις ζωές μας, έρχονται να απαλλοτριώσουν αυτή τη γνώση, προκειμένου να τη χρησιμοποιήσουν για τους δικούς τους σκοπούς. Μας την κλέβουν, την επεξεργάζονται συστηματικά και την επανακωδικοποιούν με τρόπο που να χρησιμεύει στην αύξηση των κερδών τους και να μην αμφισβητεί την εξουσία τους. Με δύο λόγια, την καθιστούν «ουδέτερη επιστήμη». Έπειτα, μας την επιστρέφουν πίσω ως «εκπαίδευση», προκειμένου να ξεκινήσει ένας νέος κύκλος παραγωγής γνώσης - απαλλοτρίωσης- εκπαίδευσης. Το πανεπιστήμιο λοιπόν, είναι το μέρος που λαμβάνει χώρα η παραπάνω διαδικασία. Μια διαδικασία που δεν συνέβη μια φορά στο παρελθόν, αλλά συνεχίζεται ασαμάτητα¹. Συνέβαινε

¹ Η διαδικασία αυτή αποτελεί μια έκφραση της λεγόμενης πρωταρχικής συσσώρευσης. Με λίγα

τόσο την εποχή που κάποιος ανακάλυψε τον τηλεγράφο, όσο και σήμερα που η μία ή η άλλη επιχείρηση έρχεται για να χρηματοδοτήσει ένα ερευνητικό πρόγραμμα.

Όσο αυτή η κυκλική διαδικασία συνεχίζεται, αρχίζει και μας προκαλεί όλο και περισσότερες αμφιβολίες. Μέσα από όλα αυτό γινόμαστε πιο πλούσιοι ή πιο φτωχοί; Πιο ολοκληρωμένοι ή πιο μονόπλευροι; Αυτή η γνώση που έμοιαζε δικιά μας, αφού είχε προκύψει μέσα από την ίδια μας τη δραστηριότητα, αρχίζει σταδιακά να αυτονομείται από εμάς και να μας διαφεντεύει. Μετατρέπεται σε πληροφορίες που πρέπει να απομνημονεύσουμε, εργασίες που πρέπει να κάνουμε, μαθήματα που πρέπει να περάσουμε κοκ. Αυτό δηλαδή που έμοιαζε οικείο μετατρέπεται σε ξένο και καταναγκαστικό. Η προσοχή με την οποία φτάναμε στο πανεπιστήμιο, με τον καιρό δίνει τη θέση της στην πλήξη μέσα στο μάθημα. Την ίδια στιγμή, η κοινωνική χρησιμότητα της γνώσης που αποκομίζουμε, οι διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους μπορούμε να τη χρησιμοποιήσουμε, σταδιακά περιορίζονται στο να την ανταλλάξουμε για λεφτά². Όλες οι δυ-

λόγια, αναφερόμαστε στον βίαιο διαχωρισμό ενός τμήματος του πληθυσμού από τα μέσα παραγωγής, που έλαβε χώρα κατά την περίοδο ανέυσης του καπιταλισμού. Οι πληθυσμοί αυτοί μην έχοντας κάτι άλλο στην κατοχή τους, πέρα από την ικανότητά τους να εργαστούν, μετατράπηκαν σε μισθωτούς εργάτες για όσους ακόμα διατηρούσαν στην ιδιοκτησία τους τα μέσα παραγωγής. Ο διαχωρισμός αυτός είναι κομβικός για τον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής: κάποιος θα εργάζεται για λογαριασμό κάποιων άλλων. Σταδιακά και μέσα από τη συνεχή επανάληψη των εκμεταλλευτικών σχέσεων, άρχισε να γίνεται αντιληπτό ότι ο παραπάνω διαχωρισμός δεν είναι μόνο αποτέλεσμα, αλλά και προϋπόθεση για τη συνέχιση της καπιταλιστικής σχέσης. Υπό αυτό το πρίσμα η πρωταρχική συσσώρευση δεν είναι απλά «πρωταρχική», αλλά αποκτά μόνιμο χαρακτήρα, καθώς εξαπλώνεται συνεχώς σε νέους πληθυσμούς.

2 Αυτή η αίσθηση αλλοτρίωσης βέβαια, δεν συναντάται μόνο εντός του πανεπιστημίου, αλλά καλύπτει ένα μεγάλο φάσμα της ζωής στον καπιταλισμό. Θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι ο καπιταλισμός αποτελεί πρωτίστως μια μορφή οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων, με

νατότητες που ανοίγονταν μπροστά σε κάθε μας ανακάλυψη ή εφεύρεση συρρικνώνονται μέχρι να οδηγήσουν σε μονόδρομο: θα πρέπει να συνεχίζουμε να συσσωρεύουμε τη γνώση, τις δεξιότητες, τα ects και τα πτυχία, ώσπου να έρθει η ώρα να βγούμε έξω και να «παίξουμε τον ρόλο μας». Σαν ένα μικρό γρανάζι που βρίσκει επιτέλους τη θέση του στη μηχανή.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι, καθώς η παραπάνω διαδικασία επαναλαμβάνεται συνεχώς, αυτό το οποίο αναπαράγεται δεν είναι μόνο το εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, αλλά και το ιδεολογικό πλαίσιο μέσα στο οποίο πρόκειται να λειτουργήσει. Αναφερόμαστε εδώ στην αντίληψη ότι όλοι μας είμαστε εγωιστικά άτομα, που δεν μοιραζόμαστε τίποτα κοινό και η ευτυχία του ενός απειλείται από την ευτυχία του άλλου. Μαθαίνουμε πως πρέπει να μαζεύουμε συνεχώς εφόδια, γιατί η ζωή είναι μια αρένα όπου όλοι ανταγωνιζόμαστε με όλους και μόνο οι πιο εξοπλισμένοι επιβιώνουν. Mas λένε πως πρέπει να γίνουμε επιχειρηματίες του εαυτού μας, πως πρέπει να βρούμε έναν τρόπο να βγάζουμε κέρδος από κάθε δεξιότητα που έχουμε, κάθε γνωριμία που κάνουμε, κάθε ενδιαφέρον που αναπτύσσουμε. Τίποτα να μην πάει χαμένο! Mas λένε επίσης, ότι η ευθύνη της αποτυχίας βαρύνει αποκλειστικά εμάς τους ίδιους: όποιος δεν τα κατάφερε, σημαίνει ότι δεν προσπάθησε αρκετά.

τρόπο που αυτές να εμφανίζονται ως σχέσεις μεταξύ πραγμάτων. Το κεφάλαιο προσπαθεί να τρυπώσει σε κάθε πτυχή των ανθρώπινων σχέσεων και να τις μετατρέψει σε ένα πεδίο αγοραπωλησίας και άντλησης κέρδους. Ο τρόπος με τον οποίο αλληλοσχετίζονται δηλαδή, θα πρέπει να ευνοεί κυρίως την παραγωγή και την κυκλοφορία των εμπορευμάτων. Κάπως έτσι, οι άνθρωποι αποξενώνονται από τον ίδιο τους τον εαυτό και ό,τι παράγουν. Δημιουργούν τα εμπορεύματα και αυτά με τη σειρά τους εμφανίζονται να στέκονται απέναντί τους, σαν να 'χουν τη δική τους ζωή, σαν να υπακούν στους δικούς τους νόμους, αρχίζουν να τους εξουσιάζουν. Η παραπάνω διαδικασία έχει πάρει, ιστορικά, διάφορα ονόματα. Συναντάται συνήθως ως φετιχισμός του εμπορεύματος, πραγματοποίηση, αποξένωση και αλλοτρίωση.

Συνοψίζοντας, ισχυριζόμαστε ότι αυτό που κάνουμε στο πανεπιστήμιο είναι δουλειά πριν τη δουλειά, δηλαδή προετοιμασία για να μας εκμεταλλευτούν στο μέλλον, αλλά και απλήρωτη εργασία, η οποία βρίσκεται καμουφλαρισμένη μέσα στην «έρευνα». Μπορεί, όπως είπαμε στην αρχή, μερικές φορές να προσπαθεί να μας λανσαριστεί ως «ένα ευχάριστο διάλειμμα» ανάμεσα στην εντατικοποίηση του σχολείου και τα κάτεργα της μισθωτής εργασίας ή ως «τα καλύτερα μας χρόνια», αλλά στην πραγματικότητα πρόκειται για άλλο ένα μέρος όπου μας κλέβουν τη ζωή, προσφέροντάς μας ακόμα περισσότερη δουλειά.

Με βάση τα παραπάνω, νομίζουμε γίνεται αντιληπτό ότι το πανεπιστήμιο λειτουργούσε πάντα με βάση τις ανάγκες των αγορών και δεν είναι ο νέος νόμος που θα το μετατρέψει ξαφνικά σε επιχειρηματικό. Ωστόσο, όσο βαθθαίνει η καπιταλιστική κρίση, τόσο το κεφάλαιο αναζητά νέα πεδία κερδοφορίας για να αυξήσει τα κέρδη του. Όσο μειώνεται η κρατική χρηματοδότηση τόσο περισσότερο ανοίγει ο δρόμος στην πραγματική «σύνδεση με την αγορά εργασίας», δηλαδή στην εισαγωγή επιχειρήσεων στο πανεπιστήμιο. Οι εντατικοποιημένες φοιτήτριες, άλλοτε δουλεύουν δωρεάν για κάποια μεγάλη φαρμακευτική εταιρεία που κάνει τα πειράματά της στις πανεπιστημιακές εγκαταστάσεις και άλλοτε κάνουν έρευνα για τον ελληνικό στρατό. Οι πειθαρχημένοι φοιτητές παράγουν έργο που θα χρησιμοποιηθεί στα σύνορα απ' τους μπάτσους, στον πόλεμο που διεξάγει το ελληνικό κράτος απέναντι στους/ισ μετανάστ(ρι)ες και όλοι μαζί φοιτούν σε ένα πανεπιστήμιο, που την άμισθη ή κακοπληρωμένη εργασία τους την εκμεταλλεύονται τα αφεντικά και το κράτος.

Έχοντας αυτό κατά νου, μας φαίνεται εξαιρετικά δύσκολο, ως και απί-



θανο, να προκύψει κάποιο άλλο, εναλλακτικό πανεπιστήμιο εντός του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Πρέπει να θυμίσουμε ότι η περίοδος του δημόσιου, μαζικού πανεπιστημίου εμφανίστηκε στην Ελλάδα κατά τη μεταπολίτευση, στα πλαίσια του κράτους πρόνοιας και της πολιτικής των κοινωνικών παροχών και δημόσιων επενδύσεων. Αυτό το πανεπιστημιακό μοντέλο ήταν αποτέλεσμα τόσο των κοινωνικών αγώνων και των αυξημένων κοινωνικών προσδοκιών, όσο και της προσπάθειας του κράτους να κατευθύνει αυτούς τους αγώνες και να επενδύσει σε εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό και τεχνολογικές καινοτομίες. Η περίοδος αυτή έχει πλέον παρέλθει οριστικά, καθώς μια τέτοιου είδους κρατική διαχείριση δεν φαίνεται να ανταποκρίνεται στον τρόπο με τον οποίο οργανώνονται σήμερα οι σχέσεις παραγωγής. Υπό αυτό το πρίσμα, οι προσδοκίες ή το αίτημα για επιστροφή σε ένα παρελθοντικό πανεπιστήμιο μοιάζουν αφελείς, πόσο μάλλον όταν αυτό (το παρελθόν) βαφτίζεται λίγο-πολύ, προ-εμπορευματικό.

Τι ζητάμε λοιπόν, από τους αγώνες μας στο πανεπιστήμιο σήμερα; Προφανώς μας ενδιαφέρει να αναδειχθεί η αορατοποιημένη εργασία που επιτελούμε. Να γίνει ξεκάθαρο ότι στο πανεπιστήμιο δουλεύουμε, δεν πάμε μόνο από ευχαρίστηση. Αν, όπως είπαμε, αυτό το οποίο αναπαράγεται στο πανεπιστήμιο είναι η εργατική μας δύναμη, τότε θέλουμε να αναλάβουμε όσο το δυνατόν μικρότερο κόστος σε αυτήν τη διαδικασία. Να μην πληρώνουμε δίδακτρα, να μην πληρώνουμε συγγράμματα, λέσχη, μεταφορές, κλπ. Με δυο λόγια, θέλουμε να παίρνουμε το πτυχίο όσο πιο άκοπα και ανέξοδα γίνεται. Δεν μας αρκεί όμως μόνο αυτό. Μιλάμε από θέση μέσα και ενάντια στο πανεπιστήμιο. Για αυτό και δεν μας ψήνει η ιδέα να περνάμε την μέρα μας σε ένα κάτεργο, ακόμα και αν είναι εντελώς δωρεάν. Όπως διεκδικούμε τον πλούτο και τη γνώση που παράγουμε, έτσι ασκούμε κριτική και στον τρόπο με τον οποίο παράγονται. Επιδιώκουμε δηλαδή, να μπορούμε να διαμορφώνουμε και εμείς την εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς μας αφορά άμεσα. Δεν θέλουμε άλλους βαρετούς μονολόγους από καθηγητές, υποχρεωτικές παρουσίες, εντατικοποίηση και πειθαρχικά συμβούλια. Θέλουμε να

πολεμήσουμε την πλήξη και την αποξένωση που μας προκαλεί η εκπαιδευτική διαδικασία. Θέλουμε δηλαδή τον χρόνο και τον χώρο μας. Υπάρχουν ένα σωρό πράγματα που μας γεμίζουν ευχαρίστηση στο πανεπιστήμιο και τις περισσότερες φορές βρίσκονται έξω από τη στενά εννοημένη έρευνα. Είναι η αμεσότητα των σχέσεων που δημιουργούμε, που σπάνε την εξατομίκευση και τη μοναξιά. Είναι το μοίρασμα των προβληματισμών μας με τους συμφοιτητές μας. Είναι οι νέες γνωριμίες και ο πειραματισμός. Είναι, εν τέλει, η συλλογική γνώση ότι το να αγωνίζεσαι είναι ο καλύτερος τρόπος να ζεις. Βλέπουμε την εναντίωση στο νέο εκπαιδευτικό νομοσχέδιο ως κομμάτι αυτής της ζωής.

Να κάνουμε καταλήψεις – να δώσουμε άλλο ρυθμό στον χρόνο!

Όταν φτάνει κανείς σε αυτήν την ηλικία που πάμε στο πανεπιστήμιο, είναι σχεδόν σίγουρο πως έχει ακούσει ήδη άπειρες φορές ότι «ο χρόνος είναι χρήμα». Ακόμα πιο σίγουρο είναι, πως έχει δει αυτό το απειλητικό ρητό να επιβεβαιώνεται με πολλούς διαφορετικούς τρόπους στην καθημερινότητά του. Άλλωστε, συχνά ο χρόνος μας φαντάζει με ένα σαλαμοποιημένο ομοιογενές απόθεμα, το οποίο τεμαχίζουμε σε ίσες φέτες, προκειμένου να μπορούμε να το ανταλλάσσουμε για να εκπληρώσουμε τις ανάγκες και τις υποχρεώσεις μας: 6 ώρες την ημέρα για το σχολείο, 2 για το διάβασμα, 30 λεπτά κάθε μέρα για τις μετακινήσεις, 2 ώρες για να δούμε τους φίλους μας, άλλες 2 ώρες τη βδομάδα για οικογενειακά τραπέζια, 10 ώρες τη βδομάδα σε φροντιστήρια κοκ³. Ο ρυθμός

3 Η αντίληψη των ανθρώπων για τον χρόνο άλλαξε σταδιακά με το πέρασμα στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής και τις αλλαγές που αυτός επέφερε στις σχέσεις, την καθημερινότητα και την ηθική τους. Πριν τη μετάβαση αυτή, ο χρόνος γινόταν αντιληπτός μέσα από εξαρτημένες μεταβλητές και γεγονότα: φυσικοί κύκλοι (μέρες, εποχές), περιοδικότητες (ο κύκλος των ποιμενικών εργασιών, το λεγόμενο «ρολόι-κοπάδι»), έργα ή διαδικασίες της ανθρώπινης ζωής (πχ τα αγροτικά ή και οικιακά καθήκοντα) κλπ. Με δύο λόγια, τα γεγονότα ήταν αυτά που δομούσαν τον χρόνο και δεν εμφανίζονταν απλά μέσα σε αυτόν. Με τη σταδιακή επέκταση της μισθωτής σχέσης, ο χρόνος άρχισε να γίνεται

της καθημερινότητάς μας καταλήγει εξαντλητικός, καθώς καλούμαστε να στριμώξουμε στο πρόγραμμά μας, όχι μόνο τις δικές μας ανάγκες και επιθυμίες, αλλά και τις προσδοκίες που μας φορτώνουν στην πλάτη. Τις προσδοκίες των γονιών για προκοπή, των καθηγητών για εξειδίκευση, των αφεντικών για αποδοτικότητα.

Στο πανεπιστήμιο λοιπόν, τα πράγματα σοβαρεύουν ακόμα περισσότερο, όχι μόνο επειδή γίναμε ενήλικες άνθρωποι, αλλά κυρίως, επειδή πρέπει να γίνουμε επιχειρηματίες του εαυτού μας, δηλαδή εργάτες και αφεντικά ταυτόχρονα. Σαν να μην έφταναν όλα τα ρολόγια που συναντάμε μέσα στη μέρα μας και μας υπενθυμίζουν με εκνευριστικό τρόπο πως ο χρόνος «τρέχει» (ρολόι στο κινητό, στο ξυπνητήρι, στον δρόμο, στο λεωφορείο, στην αίθουσα διδασκαλίας και στον χώρο εργασίας), έχουμε πλέον διαμορφώσει και ένα δικό μας εσωτερικό, ηθικό ρολόι, που λειτουργεί πειθαρχικά. Αυτό μας ψιθυρίζει συνεχώς πως πρέπει να συσσωρεύουμε τον χρόνο μεθοδικά, να τον επενδύουμε σε ευκαιρίες και να τον ανταλλάσσουμε έξυπνα. Οι σπουδές μας και η εξειδίκευση που συνεπάγονται, εμφανίζονται ως μια επένδυση που θα αποφέρει κέρδος στο μέλλον. Όπως μια επιχείρηση επενδύει σε ένα μηχανήμα που θα της κάνει τη δουλειά πιο γρήγορα και θα μπορεί να παράγει περισσότερα εμπορεύματα στον ίδιο χρόνο, έτσι και τα πτυχία μας, υποτίθεται θα μας διασφαλίσουν μια πιο γρήγορη είσοδο στην αγορά εργασίας.

Η δε αγορά εργασίας μάς παρουσιάζεται λίγο πολύ ως η γη της επαγγελίας, υπενθυμίζοντας τους στενούς δεσμούς της ηθικής της εργασίας με

αντιληπτός με γραμμικό τρόπο, σαν μια αδιάλειπτη μορφή εξελίξεων που οδηγούν από το ένα χρονικό σημείο στο άλλο. Αυτή η αλλαγή αντανακλούσε την ανάγκη να διαχωριστεί η εργάσιμη μέρα από την υπόλοιπη, ο χρόνος τον οποίο οι μισθωτοί θα έδιναν στα αφεντικά από αυτόν που θα κρατούσαν για τον εαυτό τους. Έπρεπε δηλαδή, να μπορεί να υπολογιστεί με ακρίβεια το πόσο διαρκούσε η εργασία και τι αμοιβή της αντιστοιχούσε, πόσος χρόνος απαιτούνταν για να παραχθεί ένα εμπόρευμα και ποια θα ήταν η αξία του. Θα πρέπει να επιστημονοποιήσουμε ότι η αξία ενός εμπορεύματος καθορίζεται από τον κοινωνικά αναγκαίο χρόνο (μέσο όρο χρόνου σε μια δεδομένη συνθήκη) στον οποίο παρήχθη. Όπως λοιπόν το χρήμα λειτουργεί σαν γενικό ισοδύναμο για την ανταλλαγή, δηλαδή ως μονάδα μέτρησης με την οποία όλα τα εμπορεύματα αντιστοιχούνται, έτσι και οι ώρες, τα λεπτά και τα δευτερόλεπτα λειτουργούν ως μονάδα μέτρησης όλων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Πρόκειται για χρόνο ο οποίος διαιρείται για να συγκριθεί και στη συνέχεια ομογενοποιείται για να ανταλλάσσει.

την αντίστοιχη θρησκευτική. Η εργασία εμφανίζεται ως η εκπλήρωση των υποχρεώσεων του ατόμου απέναντι στον κόσμο, ένα μέσο που όχι μόνο διώχνει μακριά τους πειρασμούς της τεμπελιάς, της ηδονής και της σαρκικής απόλαυσης, αλλά μετατρέπεται και σε μοναδικό σκοπό της ζωής γενικά. Το ίδιο τροπάρι μας λέει πως η ζωή είναι πολύ μικρή και ακριβή και κάθε ώρα που χάνεται θα μπορούσε να είχε αφιερωθεί στην εργασία και τη δόξα του θεού/χρήματος/καριέρας. Οπότε τα κεφάλια μέσα! Δεν επιτρέπεται ο εφησυχασμός και η χαλάρωση, προέχει η δουλειά που πρέπει να γίνει, αν θέλουμε να κερδίσουμε μια θέση στον θαυμαστό νέο κόσμο.

Όλα αυτά τα επισημαίνουμε γιατί θέλουμε να καταδείξουμε ότι ο διαχωρισμός στον οποίο αναφερθήκαμε στην προηγούμενη ενότητα, ο διαχωρισμός δηλαδή των ανθρώπων από τα μέσα παραγωγής και τη γνώση που δημιουργούν, εμφανίζεται στην καθημερινότητά μας και με άλλους τρόπους. Στη συγκεκριμένη περίπτωση παίρνει τη μορφή της διάκρισης ανάμεσα στον χρόνο που δαπανούμε για να δουλεύουμε/σπουδάζουμε και στον ελεύθερο χρόνο. Θα πρέπει επίσης να σημειώσουμε, ότι τα όρια που διαχωρίζουν αυτές τις δύο ποιότητες χρόνου, δεν είναι πάντα τόσο ξεκάθαρα και ο λεγόμενος «ελεύθερος» καταλήγει συχνά να ετεροκαθορίζεται από τον «παραγωγικό».

Ο χρόνος λοιπόν, που περνάμε διαβάζοντας, κάνοντας εργασίες και παρακολουθώντας μαθήματα δεν είναι δικός μας. Μας τον έχουσε κλέψει. Είναι χρόνος που έχει δεσμευτεί για μια υπόσχεση ότι στο μέλλον τα πράγματα θα είναι καλύτερα. Τα +2 χρόνια φοίτησης και η εντατικοποίηση που θα επιφέρει αυτός ο περιορισμός, αποτελούν ένα τέτοιο παράδειγμα, υπαρπαγής του χρόνου μας από το κράτος και τα αφεντικά. Οι καταλήψεις και οι αγώνες μας στο πανεπιστήμιο από την άλλη, είναι ο τρόπος να πάρουμε πίσω αυτόν τον κλεμμένο χρόνο και να τον χρησιμοποιήσουμε όπως εμείς νομίζουμε. Αν μάλιστα θέλουμε να το πάμε ένα βήμα παραπέρα, θα λέγαμε πως δεν μας αρκεί να αλλάξουμε απλά την αναλογία μεταξύ παραγωγικού και ελεύθερου χρόνου, αλλά ότι επιθυμούμε να δώσουμε στον χρόνο άλλο ρυθμό⁴.

4 Στο κείμενο *Από τα οδοφράγματα στον χρόνο, στη φυγή στον δημόσιο χώρο (και πάλι πίσω)*; σκιαγραφείται η ιδιαίτερη μορφή που παίρνει η σύγκρουση γύρω από τον ελεύθερο χωροχρόνο,

Θα πρέπει σε αυτό το σημείο να δώσουμε κάποια παραδείγματα. Όποιος βρέθηκε μερικές φορές το προηγούμενο διάστημα στην κατάληψη της Πρυτανείας, θα αντιλήφθηκε ότι οι συμμετέχοντες άρχισαν με τον καιρό να αναπτύσσουν μια διαφορετική αντίληψη για τον χρόνο. Ο καταληψιακός χρόνος βρέθηκε να υπηρετεί μια εσωτερική αναγκαιότητα του κινήματος, χωρίς να υποκύπτει εύκολα στους εξωτερικούς εκβιασμούς και οριοθετήσεις: η συνέλευση θα γινόταν όταν τελείωνε η πορεία, το κείμενο θα γραφόταν όταν είχε γίνει κτήμα όλων, οι βάρδιες της περιφρούρησης θα άλλαζαν όταν τα ακροβολισμένα «μάτια» είχαν κουβεντιάσει εωσότου να μην έχουν τι άλλο να πουν. Η ίδια η καταληψιακή δραστηριότητα δηλαδή, ήταν αυτή που δομούσε τον χρόνο και δεν εμφανιζόταν απλά μέσα σε αυτόν. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα βέβαια, ήταν όλες αυτές οι βραδιές όπου οι συμμετέχουσες στην κατάληψη έσπασαν τους περιορισμούς κυκλοφορίας της καραντίνας, καθώς αναγνώρισαν σε αυτούς έναν εξωτερικό καταναγκασμό που ερχόταν σε πλήρη σύγκρουση με τις αναγκαιότητες που αναδύονταν στο κίνημα.

Αλήθεια, ποια ήταν εκείνη η μέρα που λιαζόμασταν στο προαύλιο μετά τη συνέλευση και πίναμε μπύρες σαν να μην υπάρχει αύριο; Ήταν Πέμπτη ή Παρασκευή; Το κείμενο το γράψαμε μέσα σε ένα βράδυ που μείναμε ξύπνιοι μέχρι το πρωί ή ήταν μια βδομάδα που το συζητούσαμε στα παρεάκια; Πόσο κράτησαν οι συγκρούσεις στην πορεία μετά την εκκένωση της πρυτανείας; Ήταν 15 λεπτά, μια ώρα ή ένας χρόνος καραντίνας που συμπυκνώθηκε σε μερικές στιγμές; Πώς μπορούμε να περιγράψουμε αυτό το καταληψιακό αίσθημα που συνδυάζει την προσμονή για όσα έρχονται, την ικανοποίηση που η δράση μας έχει κάποιο αντίκρισμα και τη (γλυκιά) κούραση από τις κινηματικές διαδικασίες; Πώς μπορούμε να εξηγήσουμε τη διαφορά ανάμεσα σε αυτήν την κούραση και την κούραση που μας προκαλεί η ρουτινιάρικη καθημερινότητα των σπουδών και της εξειδίκευσης;

Εν τέλει, έχει νόημα να αναδεικνύουμε και να μιλάμε για αυτά τα ζητήματα εντός του φοιτητικού κινήματος ή όχι,

εντός του κινήματος που αναπτύσσεται αυτήν την περίοδο.

δεν μας φαίνονται αρκετά «πολιτικά»; Εμείς πιστεύουμε πως ναι, έχει νόημα και μάλιστα είναι κομβικής σημασίας. Πιστεύουμε ότι το ζήτημα του (ελεύθερου) χρόνου και τις κριτικές στην εντατικοποίηση είναι το ίδιο σημαντικό με τον «αγώνα ενάντια στον νόμο Κεραμέως – Χρυσοχοϊδη». Όπως επίσης πιστεύουμε ότι η προσπάθεια να δώσουμε άλλον ρυθμό στον χρόνο, είναι πολύ πιο ενδιαφέρουσα από το να δημιουργήσουμε ένα «πλατύ λαϊκό μέτωπο ενάντια στην κυβέρνηση». Γνωρίζουμε ότι τα κομματικά στελέχη και οι γραφειοκράτες συμφοιτητές θα μας περιγελάσουν και θα μας στιγματίσουν ως «παρτάκδες» και «χαβαλέδες», μιας και τα παραπάνω δεν μπορούν να προστεθούν στις λίστες με τα αιτήματα και απέχουν χιλιόμετρα από το σλόγκαν «φοιτητές ξανά». Δεν πειράζει. Θα τους αφήσουμε να διαχειριστούν τη μιζέρια τους με σοβαρότητα και θα συνεχίσουμε να ξοδεύουμε τον χρόνο μας απερίσκεπτα σε ό,τι μας γεμίζει ζωή.

Να γκρεμίσουμε τις περιφράξεις – να γεμίσουμε το *campus* του ΑΠΘ με ζωή.

Αν στην προηγούμενη ενότητα είδαμε πώς η υπαρπαγή της γνώσης από τον καπιταλισμό, καθορίζει την οργάνωση του χρόνου μας, σε αυτήν θα δούμε πώς αποτυπώνεται στον χώρο.

Είπαμε λοιπόν, πως το κράτος και τα αφεντικά προσπαθούν να επανακωδικοποιήσουν τη βιωμένη εμπειρία που μας κλέβουν, προτού μας την επιστρέψουν πίσω ως «ουδέτερη επιστημονική γνώση». Προκειμένου αυτή η διαδικασία να είναι πλήρως ελεγχόμενη, περιφράσσεται⁵ και οριοθετείται. Η

5 Μπορούμε να πούμε εν συντομία ότι, οι περιφράξεις αποτελούν, μεταξύ άλλων, τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται η λεγόμενη πρωταρχική συσσώρευση, δηλαδή η αποκοπή των πληθυσμών από τα μέσα παραγωγής και η μετατροπή τους σε προλετάρους. Ιστορικά, ο όρος συναντάται πρώτη φορά στις αρχές της βιομηχανικής επανάστασης, για να περιγράψει τη δέσμευση της κοινής αγροτικής γης (περίφραξη) από τους γαιοκτήμονες. Με το πέρασμα των χρόνων, οι περιφράξεις δεν συναντιούνται μόνο στην ιδιοποίηση της γης από τους καπιταλιστές, αλλά επεκτείνονται και σε άλλα πεδία που μέχρι τότε αποτελούσαν κοινό αγαθό (νερό, πρώτες ύλες, τροφή, ελεύθεροι χώροι, μέσα επικοινωνίας, πνευματικά δικαιώματα κλπ). Με τις περιφράξεις, οι ελεύθεροι παραγωγικοί μετατρέπο-

εκπαιδευτική διαδικασία πρέπει να εμφανίζεται συνεχώς ως αυτόνομη κοινωνική σφαίρα, που εδαφικοποιείται σε συγκεκριμένους τόπους: σχολεία, πανεπιστήμια, πρωτοβάθμιες/δευτεροβάθμιες διευθύνσεις, κλπ. Αυτός ο (χωρικός) διαχωρισμός, αντανάκλα τον διαχωρισμό που λαμβάνει χώρα κατά την επεξεργασία της κλεμμένης γνώσης από τα αφεντικά. Η γνώση απογυμνώνεται από τις κοινωνικές αναφορές μέσα από τις οποίες προέκυψε, αλλά και από την πιθανή κοινωνική χρησιμότητά της. Αυτό που απομένει είναι το κομμάτι αυτό της γνώσης που μπορεί να συσκευαστεί σε πακέτα εξειδίκευσης και να πουληθεί. Πρόκειται για μια διαδικασία ακρωτηριασμού: η γνώση αποκόβεται από τα κοινωνικά ριζώματα που την τροφοδοτούσαν και μετατρέπεται σε άλλο ένα εμπόρευμα.

Μέσα από αυτό το πρίσμα θέλουμε να κατανοήσουμε και τις αλλαγές που προωθούνται στο πανεπιστήμιο, όπως η απαγόρευση εισόδου σε όποιον δεν είναι φοιτητής, η απαγόρευση διοργάνωσης αυτοοργανωμένων δραστηριοτήτων πέρα από την ακαδημαϊκή έρευνα, τα κλειδώματα, η φύλαξη, κλπ. Όλες αυτές οι απαγορεύσεις και οι αποκλεισμοί έχουν τις ρίζες τους στον παραπάνω διαχωρισμό και συνοδεύονται από το αντίστοιχο ιδεολογικό

νται σε προλετάριους που έχουν μόνο την εργατική τους δύναμη να πουλήσουν και οι άμεσοι χρήστες των αγαθών μετατρέπονται σε καταναλωτές που πρέπει πλέον να πληρώσουν για να έχουν πρόσβαση σε αυτά. Τα δε προϊόντα/κοινά αγαθά μετατρέπονται σε εμπορεύματα-ιδιοκτησία.

πλαίσιο. Τι μας λέει αυτό με δύο λόγια; Μας λέει ότι στο πανεπιστήμιο θα πηγαίνει μόνο «όποιος έχει δουλειά εκεί». Δηλαδή ότι το πανεπιστήμιο πρέπει να είναι μια φούσκα, που δεν θα επηρεάζεται από την υπόλοιπη κοινωνία και τα προβλήματά της, την πολιτική και τις συγκρούσεις της. Οι σωστοί οι επιστήμονες δουλεύουν ήσυχοι και απομονωμένοι από τον υπόλοιπο κόσμο, σε αποστειρωμένο περιβάλλον, μέσα στα ειδικά διαμορφωμένα εργαστήριά τους. Αντίστοιχα, μας λένε ότι τα πάρτυ, οι συναυλίες, οι εκδηλώσεις, οι κινηματογραφικές προβολές, οι συζητήσεις και οι συνελεύσεις μάς αποπροσανατολίζουν από τις σπουδές μας και δεν έχουν θέση στο πανεπιστήμιο. Ισχυρίζονται ότι δεν έχουμε τίποτα να μάθουμε από αυτά, ότι όλη η γνώση που χρειαζόμαστε βρίσκεται ήδη πακεταρισμένη και έτοιμη στα μαθήματά μας. Όλα τα υπόλοιπα είναι περιττά.

Αυτό που θέλουμε να καταδείξουμε είναι ότι οι διαφορετικές κοινωνικές δραστηριότητες, παράγουν διαφορετικές χωρικές ποιότητες. Ο χώρος δηλαδή καθορίζεται και διαμορφώνεται από τις σχέσεις που δομούνται εντός του και δεν μπορεί να ειπωθεί ξέχωρα από αυτές. Δεν είναι λοιπόν μόνο τα κλειδώματα των σχολών και η φύλαξη που απονεκρώνει το πανεπιστήμιο, αλλά και το γεγονός ότι οι φοιτητές έχουν στο μυαλό τους ότι εκεί πηγαίνουν μόνο για διάβασμα και παρακολούθηση μαθημάτων. Θα πρέπει να επιμείνουμε σε αυτήν τη σχέση αλλη-

λοτροφοδότησης ανάμεσα στις οριοθετήσεις που επιβάλλονται και στην κοινωνική κίνηση που αναπτύσσεται σε έναν χώρο, αν θέλουμε να βρούμε τρόπους να άρουμε τις πρώτες.

Μέχρι στιγμής, το κίνημα που αναπτύσσεται στο ΑΠΘ φαίνεται πως έχει αντιληφθεί την παραπάνω σύνδεση και ένα μαζικό κύμα επανοικειοποίησης του πανεπιστημιακού campus έχει ορθώσει μια ασπίδα προστασίας απέναντι στην αστυνομία και τον έλεγχο. Σε μια περίοδο όπου η παρουσία μας στους δημόσιους χώρους έχει βρεθεί αντιμέτωπη με συνεχόμενες απαγορεύσεις, η ύπαρξη ενός ανοικτού πάρκου για όλους/ες μέσα στο κέντρο της πόλης είναι κομβική για τη συνέχιση του αγώνα. Δεν είναι μόνο ότι μας προσφέρει κοινωνική νομιμοποίηση και στήριξη από όσους δεν είναι φοιτητές, αλλά και ότι μας δίνει την ευκαιρία να ικανοποιήσουμε την ανάγκη μας για συνάντηση, που είχε εκλείψει το προηγούμενο διάστημα. Αυτό το στοιχείο άλλωστε είναι που διαφοροποιεί το σημερινό κίνημα από τα προηγούμενα φοιτητικά, όπου παρά τις καταλήψεις δεν είχε δημιουργηθεί ένα αντίστοιχο κύμα επανοικειοποίησης του πανεπιστημίου. Ελπίζουμε πως αυτή η ζωή και αυτή η καθημερινότητα εντός του ΑΠΘ αποτελούν εικόνα απ' το μέλλον.

